

MEMÒRIA POPULAR

CONVERSA AMB ERNEST BRUNET I SEÑAL

———— Daniel Díaz i Esculies ————

Durant l'hivern de 1986 el Casal d'Avis de Manresa tingué l'amabilitat d'invitar-me a pronunciar un cicle de conferències, de caire general, sobre història de Catalunya. La penúltima era dedicada a la guerra civil espanyola, que per atzar històric coincidia amb el cinquantenari del seu esclat. Érem ben conscients que si aquesta fase del nostre passat col·lectiu ha generat en alguns punts inconcluses i àrdues polèmiques entre els millors especialistes mundials de la matèria, el que nosaltres poguéssim exposar davant el públic que ens escoltaria i que era el subjecte actiu de la nostra dissertació, encara en generaria més. Efectivament, no vàrem equivocar-nos, i a l'hora del col·loqui sorgiren no només observacions al conferenciant, que sincerament agraiïm, sinó també un apassionat debat entre els assistents-protagonistes que s'allargà tant com la nostra exposició.

Ens van cridar l'atenció les escaients intervencions d'un senyor d'alçada mitjana, cara-rodó, amb un abric negre i que entre les mans duia plegada una boina. El breu diàleg que vam mantenir ens va semblar tan interessant que li proposàrem trobar-nos un altre dia i parlar amb temps i tranquil·litat de la guerra civil, de la seva guerra civil.

Ernest Brunet i Señal -que va sortir de Manresa l'any 1937 quan la seva filla tenia un mes i hi va tornar quan ja tenia nou anys- als setanta-tres anys es manté fidel a l'ideari comunista; és militant del PSUC i a la seu d'aquest partit, un capvespre humit de finals d'hivern ens va conduir sense nostàlgia ni odi pels moments més intensos de la seva existència.

LA REVOLUCIÓ I LA GUERRA

-Quan comença la vostra militància política?

-El juliol de l'any 1936 vaig començar a militar en fer-se una unificació del PSUC. Abans, uns amics m'insistien perquè ingressés als socialistes, altres al Partit Comunista de Catalunya, però jo vaig dir que mentre hi haguessin tants partits no m'interessava. Sindicalment vaig començar a militar a la UGT també l'any 1936. El març de 1937, a conseqüència de l'organització dels deu mil militants del PSUC per formar l'Exèrcit Popular Català, em vaig incorporar a l'exèrcit. De Manresa vam sortir trenta-dos militants,

entre ells n'hi havia molts de les Joventuts de Navarcles i vam anar al front d'Aragó després d'haver passat per Barcelona com aquell qui diu mig amagats, perquè l'Isgleas de la CNT, que era conseller de guerra d'aquí la Generalitat, «mangonejava» això. En aquell Batalló que vam formar, el 526, si érem vuit-cents homes, compta que la meitat anàvem sense armes.

-A quin indret del front us van destinar?

-Anem a parar a Tardienta, on hi havia la divisió 27 de del Barrio, i ens diuen que allà no hi podem estar, que no hi cabíem. Altra vegada endarrera i aleshores cap a Sabiñánigo i d'allí anem a espategar cap a Alcanyís, on vam poder entrar dins la Macià-Companys, que era la 30 Divisió. Vam formar el 526 Batalló de la 132 Brigada Mixta a dintre de la 30 Divisió. Ens van enviar a Martín del Río i hi vam estar molt temps, vam anar a parar a la plana d'Hironbueno; allò es va fortificar, perquè quan nosaltres vam arribar no hi havia res. Durant l'ofensiva general enemiga vam resistir fins que vam haver-nos de retirar amb marxes de quaranta quilòmetres a la nit, mig plovent, perquè havíem de fugir. El 526 Batalló el van fer gairebé tot presoner, perquè va confondre l'enemic amb les nostres tropes.

Després de tanta desorganització i tant desastre arribem a Castelló i ens envien una altra vegada cap al front, a València; i tot seguit cap a Extremadura. Vam participar en una ofensiva, però no van atacar les dues ales, sinó nosaltres, el centre, perquè una part del comandament s'havia passat a l'enemic. A Fuenteovejuna la gent no acceptava els nostres bitllets de mil. Els vam haver de dir: -Escolteu, que no sabeu amb qui esteu? Els vam exposar els Trenta Punts de Negrín i vam demostrar al capellà que deia missa que nosaltres no matàvem ningú.

LA DERROTA

-On va acabar la guerra per vós?

-La fi de la guerra va arregar-nos a Extremadura. Ens van dur presoners al camp de concentració de Hinojosa del Duque. Ens van tenir voltant d'un cantó a un altre: Aranjuel, Valsequillo, Cerro Muriano, Córdova, etc. Vam anar a espategar a Pueblo Nuevo del Terrible, aquí vaig veure perillar la meua vida, perquè jo era Comissari de Guerra i es produïen moltes delacions. La covardia dels homes es veu en els moments difícils. Vaig pensar que l'única manera de sortir-me'n era presentant-me segons el que era. Em van fer recollir les meves coses i em van fer anar a una columna de comissaris, coronels, comandants..., i cap a Puente Genil.

Cartell de Joan Colom Agustí sota consignes de la UGT-PSUC.

-Quina era la missió d'un Comissari de Guerra?

-Als comissaris ens acusaven d'ésser els culpables de la llarga durada de la guerra. La funció del Comissari era donar un contingut ideològic a la nostra lluita i al mateix temps mantenir la moral, fer-los entendre el què els hi anava si guanyava el feixisme, si guanyava Franco. Fèiem també d'observadors durant les operacions militars, perquè si bé molts militars de la República es van mantenir lleials, en altres no va ser així; n'hi van haver que es van passar en tenir ocasió. La feina de Comissari era exclusivament política i els havia de donar xerrades sobre la guerra de la Independència espanyola.

-Com és que accedissiu a Comissari de Guerra?

-Per ser Comissari de Guerra s'havia de passar per una escola, però el meu cas era diferent. Jo vaig passar al front com a soldat i feia de corresponsal de premsa de la UGT de Manresa, que era l'òrgan del sindicat, des de Martín del Río, i anava explicant el què passava al front. Amb motiu d'uns importants atacs de l'enemic, que vam rebutjar però que ens van costar la caiguda de molts companys, entre ells la majoria de comissaris, la nostra companyia, la tercera, va quedar també sense i vaig ésser triat Comissari a proposta dels companys. I a mesura que van arribar més combats vaig passar a Batalló i de vegades, interinament a Brigada. No vaig tenir temps de passar per cap acadèmia, jo.

-I en arribar a Puente Genil...?

-Em van fer el judici l'11 de març de 1940. La primera declaració l'havia fet per escrit; de fet, sabia que per haver estat Comissari si em portaven ací em liquidarien, perquè feia de fiscal el fill del General Goded. En canvi, a Puente Genil, una ciutat potser d'uns 20.000 habitants aleshores, tothom anava de dol i ja estaven cansats de tant matar. Això venia perquè el 18 de juliol en van caure cinc-cents d'ells.

El judici ens el van fer a la sala de l'Ajuntament. Anàvem més de trenta, emmanillats de dos en dos amb una corda passada i enmig d'una línia de soldats i una línia de Guàrdia Civil. Per allà on passàvem feien tancar totes les portes i finestres. El fiscal va «matxacar» els del poble, els deia que eren uns assassins i que aleshores ho negaven tot. Pensa que era esgarriós de debò. Quan ens va tocar el torn, el fiscal va començar dient que érem molt pitjors que els anteriors, perquè érem els culpables directes de la resistència de l'Ejército Rojo. I aleshores va sortir amb una cosa que no esperàvem, perquè va dir que almenys no érem «como esos

cobardes; no niegan lo que han sido y por eso los vamos a juzgar aquí como a unos caballeros que son y por eso no les vamos a pedir la máxima pena». Cony, vaig pensar, això comença bé.

LA CONDEMNNA

El Consell de Guerra Permanent d'Urgència va jutjar Ernest Brunet -Honesto Brunet, segons la sentència- pel delictes d'Adhesió a la Rebel·lió. Se l'acusà d'haver ingressat a la UGT un cop iniciat el *Glorioso Movimiento Nacional*; d'haver ocupat dins l'*Ejército Rojo* el càrrec de delegat polític de companyia primer, i de Comissari Polític després, bo i fent tothora propaganda en favor de la *causa roja*, que era publicada al periòdic «UGT» de la capital del Bages. Aquests fets provats el definien, sempre segons la sentència, com a autor d'un delictes d'Adhesió a la Rebel·lió i, per tant, li corresponia la pena de «*Reclusión Militar Perpetua con las accesorias de Interdic-*

ción civil e inhabilitación absoluta durante el tiempo de la condena y a las responsabilidades civiles que se fijarán y se exigirán por las autoridades competentes en el trámite oportuno».

-I després de la condemna a trenta anys de reclusió major?

-Em van empresonar aleshores una temporada a Sevilla i després em van dur cap al Puerto de Santa Maria. Era un lloc esgarriós en aquells temps. Tothom estava mort de gana. Et trobaves amb gent que podien pesar noranta quilos i en pesaven trenta; cada setmana hi havia set o vuit morts de gana. allò era la misèria «padre».

Els partits ja estaven organitzats allí dintre per veure si es podien ajudar. Una vegada van enganxar uns companys socialistes fent una acta. Fixa't, una acta allí dins; i van incomunicar tot el penal. També hi havia molts bascos i anaven a missa cada vespre. Allí dintre

La caserna del Carme, de Manresa, malgrat alguna oposició, es mantingué fidel al govern de la República.

es va formar també una mena de Socors Roig per ajudar-se mútuament, fins i tot el capellà hi contribuïa. El capellà i alguns bascos van anar a veure el director de la presó i li van dir: -Escolti, no veu com viu aquesta gent que vostè no pot atendre perquè no li donen mitjans suficients i cap aquí i cap allà? Bé, el resultat és que van desterrar uns quants d'aquells bascos a Canàries.

En aquell penal hi havia el Sánchez Guerra i el Rivas Cherif, que era el cunyat de l'Azaña; era una persona molt simpàtica i allà dintre vam passejar molt plegats.

Teníem una gran quantitat d'informació, ens arribaven butlletins

de l'ambaixada anglesa, que entraven per mitjà dels propis funcionaris.

Jo vaig veure que tal com anaven les coses allà, malament rai. Estava lluny de la família i no em podien ajudar. La meva dona estava perseguida i va haver d'anar a treballar a Barcelona. Gràcies a un sergent manresà de la Guardia de Franco, el propietari de la casa on vivia la meva dona va deixar de molestar-la perquè abandonés la casa i vaig quedar fora de perill d'una possible denúncia que m'hagués traslladat a aquí, on jo estava llest.

Vaig fer una sol·licitud per anar a treballar a les Colonias Peniten-

ciaries perquè allà hi estaves millor. Et donaven noranta peles al mes que enviaven a la família i tenies un grau més gran de mobilitat. De moment, em portaren a Linares, i després a Toledo a construir l'alcàsser nou. Hi havia molta gent i de tant en tant se n'escapava algun. M'hi vaig estar fins l'any quaranta-cinc, que vaig agafar una espècie de depressió nerviosa. Allà, per primera vegada, vaig conèixer la meva filla, que ja tenia cinc anys. Aleshores ja es podia sol·licitar la llibertat provisional; vaig fer-ho i em van concedir la vigilada. El Nadal del quaranta-cinc em donaren el passaport cap a Barcelona, però jo no podia venir a Manresa, havia d'estar-me desterrat a Sant Vicenç de Castellet.

VIURE EN LLIBERTAT ATORGADA I CONTROLADA

-Què vau fer amb aquesta llibertat?

A Sant Vicenç vaig presentar-me al jutge i em va dir: -Mira, tu t'estàs a Manresa i un cop cada mes véns a presentar-te. Però al cap de quatre mesos em va arribar l'indult. A Manresa, l'any 1946, jo no podia treballar. Vaig saber que el PSUC estava organitzat -hi havia el Josep de la Cruz, el Cèsar Román, el Joan Casals...-, que sobretot es dedicava a tasques d'informació. Passaven Treball i Mundo Obrero, ajudaven amb menjar i diners els empresonats, etc. No sé quanta gent eren, però el cert és que tenien presència en algunes empreses. Va venir aviat una caiguda, el 1947; devien caure una vintena entre els de Súrria, Cardona i Sallent. Van estar tretze dies a comissaria, després els devien tenir uns tres mesos a Terrassa i encara van tenir sort de passar a la jurisdicció militar, perquè en acusar-los de conspirar contra la seguretat de l'Estat així la policia es treia el problema de sobre i el passava als militars. Al cap de poc temps els van passar a la jurisdicció civil i els van posar en llibertat

C. 2720.105

JUAN GAYOLA CAMPOS SOLDADO DE INTERDICCION SECRETARIO DEL JUZGADO MILITAR DE EJECUCIONES NUMERO CUARENTA Y SEIS DE LA PLAZA DE SEVILLA DEL QUE ES JUEZ EL CAPITAN DE INFANTERIA DON JUAN PEIRO LEIVA.

CENTRO: Que en la causa numero 25841/39 instruida contra el procesado Honesto Brunet Señal obran las siguientes diligencias que copiadas literalmente dicen así:

SENTENCIA Nº 25.....

En la Plaza de Puente Genil a once de marzo de mil novecientos cuarenta.-Se reúne el Consejo de Guerra Permanente de urgencia, para ver y fallar la causa instruida contra HONESTO BRUNET SEÑAL de 27 años de edad, natural y vecino de Manresa y estado Casado por el delito de adhesión a la Rebelión.-Hechos relacionados de la causa, presentados al Ministerio Fiscal, defensor del procesado, y éste, y RESULTANDO que el procesado Honesto Brunet Señal, izquierdista, despues del Glorioso Movimiento Nacional ingresó en el U.G.T. y cuando ingresó en el ejército rojo desempeñó el cargo de delegado político de Compañía primeramente, y despues de Comisario Político de Batallón, haciendo propaganda en favor de la causa roja que publicaba en el periódico U.G.T. de Manresa.-Hechos probados.-FALLAMOS: me debemos condenar y condenamos al procesado Honesto Brunet Señal como autor de un delito de Adhesión a la Rebelión a la pena de Reclusión Militar perpetua con las accesorias de Interdicción civil e inhabilitación absoluta durante el tiempo de la condena ~~causa~~ y a las responsabilidades civiles que se fijaran y exijiran por las autoridades competentes en el tramite oportuno.-Así por esta nuestra Sentencia la pronunciamos mandamos y firmamos.-Firman los componentes del Consejo Ilegibles rubricados.-

Auditoria de Guerra de Córdoba.-Córdoba a nueve de Abril de 1.940 Examinada la Sentencia recaída en la presente causa que condena al procesado HONESTO BRUNET SEÑAL como autor de un delito de adhesión a la rebelión comprendido en el parrafo 2º del artº 238 del Código de Justicia Militar a la pena de TREINTA AÑOS DE RECLUSIÓN MAYOR con las accesorias de interdicción civil e inhabilitación durante el tiempo de la condena y al pago de las responsabilidades civiles que en su día se determinaran por el Tribunal competente y CONSIDERANDO que el procedimiento aparece tramitado con arreglo a derecho sin que en el se adviertan defectos ni omisiones que afecten a su validez, que la prueba ha sido apreciada con un criterio racional que es asimismo acertada la calificación legal de los hechos y para la fijación de la pena el Consejo se ha mantenido dentro de los límites a que le autoriza el artº 172 del Código de Justicia Militar que regula el arbitrio Judicial.-Vistos los artículos 26 y 662 del Código de Justicia Militar y decretos 55 y 191 del Gobierno del Estado acuerdo APROBAR la anterior sentencia en el parrafo 2º del Artº 28 del (expresado Cuerpo legal con destino) (digo, citado Código).-Firmen los autos al Instructor para notificación, ejecución y deducción de testimonios prevenidos en el Artº 28 del expresado Cuerpo legal con destino al Consejo Supremo de Justicia Militar y al Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas correspondiente, y una vez cumplido lo ordenado elevense los autos a este Auditoria para su archivo.-El Auditor.- Firmado.- Ilegible.- (Rubricado).-

La inserto anteriormente concuerda con sus originales y para que conste y remitir al Excmo. Señor Capitan General de la Segunda Region Militar, expido el presente con el visto bueno de... en Sevilla a diez y siete de Julio de mil novecientos cuarenta y cuatro.

Vto. Bno.
-El Capitan Juez
[Firma]

[Firma]

provisional, perquè el seu delictes només era d'associació il·lícita, però no hi havia res de maquis ni d'armes. Jo havia acabat de sortir i no vaig participar en res.

-Quan al PSUC es va plantejar el «cas Comorera», el partit a Manresa cap on es va decantar?

-Nosaltres no vam tenir res a veure en les disputes entre comoreristes i anticomoreristes; va ser

una discussió originada a França. La propaganda que arribava a Manresa va ser sempre l'oficial. Comorera no va tenir temps ni força d'organitzar el partit i quan va ser detingut el 1954 i empresonat a Burgos va quedar ben clar que eren mentida totes les barbaritats que d'ell deia la premsa del partit i la Pirenaica.

En els primers dies de la guerra, alguns elements exaltats actuaren pel seu compte,

-Després de la caiguda de 1947 es va organitzar de nou el PSUC?

-Sí, es va tornar a organitzar l'any 1953 amb gent de Calaf, Navarcles, Manresa, St. Vicenç i des de l'exterior ens visitava gent preparada per tornar a tirar-ho tot endavant. Vaig entrar en contacte amb un tal Josep Llopart, que mai no he sabut qui era en realitat. El 13 de juliol va venir una altra caiguda a causa de la propaganda que venia de l'exterior, de França. Van agafar els que la passaven i la documentació en clau en unes maletes de doble fons. La policia va venir a casa, la va registrar i no va trobar res. Em van dur a la comissaria d'aquí -on vaig trobar els altres- i vinga, cap a Barcelona. Vam estar presos des del 13 de juliol fins al dia de Sant Josep del cinquanta-quatre. Vaig sortir amb llibertat sota fiança de cinc mil pessetes i el procés ja no se'm va fer. Aleshores m'estaven sempre a sobre i havia de quedar al marge per no posar en perill els altres companys. Mira, et diré només que quan sortia el Franco de Madrid per venir cap a Catalunya m'havia de presentar a la policia. Feia el que podia des de fora i no vaig tornar a estar en política fins que tot va tornar a ésser legal.

En acomiadar-nos del senyor Ernest Brunet ens adonem que el temps ha passat més de pressa del que ens imaginàvem. Al carrer l'atmosfera és més humida potser que abans i la gent, immersa en les seves dèries, circula rabent. I nosaltres, parafrasejant Herodot d'Hal·licarnàs, pensem que hem enregistrat aquesta conversa perquè no s'esvaeixin en el temps el fets dels homes, així com la causa per la qual es fan la guerra.

Daniel Díaz i Esculies

Doctor en Història Contemporània